

ПОСТАТІ

**ЖИТТЯ В ГЕОГРАФІЇ І ЗАДЛЯ ГЕОГРАФІЇ:
ДО 70-РІЧЧЯ ВІД ДНЯ НАРОДЖЕННЯ ЗАСНОВНИКА КАФЕДРИ ГЕОГРАФІЇ
УКРАЇНИ У ТЕРНОПІЛЬСЬКОМУ
НАЦІОНАЛЬНОМУ ПЕДАГОГІЧНОМУ УНІВЕРСИТЕТІ
БОГДАНА ІВАНОВИЧА ЗАСТАВЕЦЬКОГО (1941–2000)**

ЗАСТАВЕЦЬКИЙ Богдан Іванович (05.11.1941, с. Литвинів Підгаєцького району – 30.09.2000, м. Тернопіль) — вчений-географ, педагог. Кандидат географічних наук (1986). Член Всеукраїнської спілки краєзнавців (1991). Депутат Тернопільської обласної ради (1990–94). Закінчив Львівський університет (нині національний університет, 1965). Працював учителем географії в Копичинецькій СШ (1965–84). Від 1984 — у Тернопільському педагогічному інституті (нині ТНПУ): викладач, доцент, від 1992 — засновник і завідувач кафедри географії України (перша така кафедра у педагогічних ВНЗ України). Перший редактор всеукраїнського часопису “Історія українсько і географії” (1990, м. Тернопіль). Голова товариства “Просвіта” у ТДПУ, Тернопільського відділу Українського географічного товариства (1990). Досліджував

географію Західного регіону України, працював над методикою викладання географії; зробив вагомий вклад у краєзнавство. Автор понад 150 наукових праць, підручників, посібників, атласів, у т. ч. “Соціально-економічна географія України” (Львів, 1994, 1995, 2000, співавт.), “Географія населення України” (Тернопіль, 2001; співавт.), статей у “Географічній енциклопедії України” (Київ, 1989–93), “Географії Тернопільської області” (Тернопіль, 1994, 1996, 1998, 2000, 2003; співавт.), нарисів-буклетів “Пам’ятники Кобзареві на Тернопільщині” (1989) та “Пам’ятники Іванові Франку на Тернопільщині” (1991; обидві — Тернопіль). Ініціатор і організатор всеукраїнських конференцій з історії української географії та картографії, краєзнавства.

*Тернопільський енциклопедичний словник.
– Тернопіль., 2004. – Т. I. – С. 625.*

Коротка довідка про життя й діяльність нашого колеги – тернопільського географа Богдана Заставецького вмістилася в кількох абзацах енциклопедичного видання. Географію життєвого і творчого шляху Заставецького можна виразити двома символічними тріадами. На рівні “малої Батьківщини”: Підгаєччина – Козівщина – Тернопіль, на рівні держави: рідна Тернопільщина – регіональний Львів – столичний Київ.

З Підгаєччини пішов у світ напівсиротою

(батько не повернувся з війни), сюди вчашав до матері, а після її смерті часто приїжджав до старшої сестри, про яку піклувався до кінця свого життя. Від рідного Литвинова обирався депутатом обласної ради першого демократичного скликання (1990-1994 рр.), сприяв відновленню Підгаєцького району.

На Козівщині провів найтриваліший відрізок свого свідомого життя, незмінно працюючи вчителем географії у с. Купчинці. Там одружився, побудував хату, виростив сад,

виховував сина і дочку.

У Львові здобув університетську освіту, формувався як національно свідомий громадянин своєї землі. Львів як науково-освітній і культурний центр постійно вабив до себе протягом всього наступного життя. Як тільки з'являлася вільна від роботи днина, спішив туди, щоб десь у затишку наукових бібліотек та архівів чи у творчому середовищі рідної альма-матер віднайти і почути щось нове, що могло знадобитися в науковому зрості та професійній діяльності. Якщо ж сідав у львівський потяг заради відпочинку, то не сам, а з черговим гуртом школярів чи студентів. З часом поїздки у Львів набули й офіційно-ділового характеру, коли став членом спеціалізованої ради із захисту дисертацій при Львівському державному університеті.

Серед найважливіших справ, ініційованих Б. Заставецьким й організованих за його безпосереднім керівництвом та участю відзначаємо такі:

1. Щорічне видання впродовж 1990-1994 рр. збірників тез і матеріалів звітних наукових конференцій викладачів і студентів географічного факультету Тернопільського педагогічного інституту, що були своєрідним першим періодичним виданням на щойно створеному географічному факультеті, до певної міри попередником "Наукових записок ТДПУ" географічної серії, що з'явилися в 1998 р.

2. Створення у 1992 р., становлення і розвиток кафедри географії України в Тернопільському педінституті. Будучи дітищем Б. Заставецького, вона стала третім структурним підрозділом географічного факультету (за фігуральним висловлюванням самого Богдана Івановича, "третьою ніжкою стільця, необхідною для його стійкого положення"). На той час це була перша кафедра географії України серед усіх педагогічних інститутів і третя (після Львівського і Чернівецького університетів) – серед усіх вищих навчальних закладів країни. Від моменту створення кафедри Б. Заставецький був незмінним її завідувачем до кінця свого життя.

3. Проведення в Тернополі за останні 11 років свого життя шести (!) наукових і науково-практичних конференцій та семінарів регіонального, всеукраїнського та міжнародного рівнів.

Київ міцно увійшов у життя Б. Заставецького з початку 1970-х років, коли одночасно з педагогічною роботою він почав займатися науковими студіями, навчався в аспі-

рантурі при Київському державному університеті імені Тараса Шевченка. Згодом столичний науково-освітній центр почав конкурувати за частотою поїздок зі Львовом. Тут 1988 року захистив кандидатську дисертацію, сюди неодноразово приїжджав у ділових справах як учасник конференцій, семінарів, голова Тернопільського відділу Українського географічного товариства (на цій посаді перебував з 1990 р. до кінця свого життя). Ще частіше відвідував столицю за покликом серця й заради особистих контактів з численними знайомими, друзями, колегами-географами.

Тернопіль став містом найбільших наукових і професійних досягнень Б. Заставецького і його життєвою гаванню, в якій, однак, стояти на якорі він не бажав. Будучи від природи непосидою, він часто сам збурював навколо себе гладінь і шукав доволі оригінальні шляхи подолання шторму. В Тернополі він і заспокоївся навіки. Тернопільська земля прийняла свого громадянина в своє лоно.

Отож, пам'ятаємо Б. Заставецького як науковця-географа, освітянина, краєзнавця, громадського діяча. В географії Богдан Іванович прожив чотири десятиліття, 35 років сягав його освітянський шлях, майже 30 – науковий (від часу першої опублікованої розвідки). Напрямок його наукових інтересів викристалізувався під впливом відомого українського географа – професора Олексія Діброви, з яким йому пощастило спілкуватися. Це – географія населення в широкому розумінні, розселення населення та демогеографія – у вузчому. Саме дослідження регіональної системи розселення на прикладі Тернопільщини стало проміжним підсумком його творчого доробку – кандидатською дисертацією. Вже будучи дипломованим науковцем, Богдан Іванович захопився також питаннями етногеографії та історії географії України.

Усі, хто знав Б. Заставецького – від Тернополя й до масштабів України – часто дивувалися й щиро заздрили його організаторській наполегливості, ентузіазму в науковій, навчальній і видавничій справі. Розквіт його організаторських здібностей припав на останнє десятиріччя життя. Зазвичай він любив братися за складні завдання, щиро радів здобутому, відзначав перемогу постановкою нових завдань, інколи здавалося б нездійсненних. Обстоювання інтересів географічної науки й освіти було лейтмотивом його професійної та громадської діяльності на посадах голови Тернопільського відділу Українського географічного

товариства, завідувача кафедри географії України, редактора всеукраїнського часопису "Історія української географії".

4. Організація в Тернопільському педагогічному інституті першої на теренах України всеукраїнської наукової конференції з історії української географії та картографії (грудень 1995 р.), присвяченої 95-річчю від дня народження професора Володимира Кубійовича. Волею Б. Заставецького це поважне загальнонаціональне наукове зібрання в Тернополі стало традиційним: у грудні 2000 р. відбулася друга аналогічна конференція, правда, вже без її натхненника і організатора. Загалом до сьогоднішнього дня Тернопіль приймав учасників чотирьох подібних конференцій, дві з яких (у 2007 і 2010 роках) мали широкий резонанс не тільки в Україні, а й за її межами.

5. Проведення на географічному факультеті ТНПУ численних наукових академій, семінарів, конференцій, присвячених видатним постатям у географічній науці України. Ці заходи були спрямовані на широке ознайомлення студентської молоді й аспірантів з персоналіями вітчизняної географії, залучення їх у наукову роботу.

6. Участь у написанні навчальних підручників і посібників з географії для шкіл і ВНЗ країни. Б. Заставецький – співавтор "Соціально-економічної географії України", що чотири рази видавалася у Львові, посібників з географії Тернопільської, Хмельницької та Закарпатської областей, посібника з "Географії рідного краю. Тернопільщина" та ін.

7. Започаткування видання в Тернополі у 2000 р. всеукраїнського науково-теоретичного часопису "Історія української географії", який без перебільшення став приємною й несподіваною новинкою української наукової періодики

в Україні та діаспорі. Сам Богдан Іванович як редактор часопису встиг наповнити й опрацювати портфель матеріалів на два випуски. Видання часопису було мрією, яку він плекав останні декілька років життя і в якій вбачав сенс подальшого існування. На щастя, ця мрія здійснилася ще за його життя: перший випуск часопису побачив світ у червні 2000 року. Даний періодичний науковий журнал був зареєстрований (у 2000 р.) і перереєстрований (у 2010 р.) Президією ВАК України як фахове видання з географічних наук.

8. Створення оригінальної красназавчо-географічної освітньо-наукової школи з числа своїх учнів і вихованців. Учні сільської школи, яких він прилучав до розуміння географії та історії свого краю і країни не тільки на уроках, а й під час численних екскурсій малою Батьківщиною, у Київ, Львів, Карпати, ставали призерами й переможцями обласних і всеукраїнських географічних олімпіад, більш як півтора десятка їх згодом пов'язали своє життя з географією. Серед них – 2 доктори і 2 кандидати географічних наук. У педагогічному університеті Богдан Іванович читав здебільшого українознавчі та красназавчі дисципліни – "Фізичну географію України", "Етнічну географію України", "Географічне красназавство", "Географію Карпатсько-Подільського регіону", а також "Загальне землезнавство", "Географію населення". Він постійно керував проблемними групами студентів, сприяв становленню молодих науковців. Під його керівництвом було виконано десятки студентських дипломних робіт, написано й захищено 2 кандидатські дисертації. Життя Богдана Заставецького в географії продовжується науковою і педагогічною діяльністю його дружини, сина і дочки.

*Голова Тернопільського відділення українського географічного товариства
Дітчук Ігор Львович*